

Zalig de zachtmoedigen

Stanley Hauerwas en Jean Vanier

Zalig de zachtmoedigen

Het profetisch getuigenis

van zwakheid

Ingeleid door John Swinton
en Hans Reinders

BOEKENCENTRUM

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Vertaling: Ariaan Baan en Bindert de Jong

Ontwerp omslag: Studio Anton Sinke

Vormgeving binnenwerk: Gewoon Geertje

Oorspronkelijk verschenen bij IVP Books, imprint van InterVarsity Press (Downers Grove, Illinois, USA) onder de titel *Living Gently in a Violent World*.

The Prophetic Witness of Weakness.

ISBN 978 90 239 7030 9

NUR 700

Engelse uitgave © 2008 Stanley Hauerwas en Jean Vanier

Nederlandse uitgave © 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Dankwoord van de vertaler

De vertaling van dit boek was niet mogelijk geweest zonder de hulp van vrienden. Bindert de Jong vertaalde de hoofdstukken van Jean Vanier. Het redactiewerk werd verzorgd door Johans Brink en Wilco van den Heuvel. Thijs Tromp en Tjerk Bos waren betrokken als adviseur. Een bijzonder woord van dank gaat uit naar de mensen rondom Buitengewoon Zorgzaam in Amersfoort met wie we de teksten van dit boek gelezen hebben. Door ontmoeting met elkaar en met de wereld waarvan dit boek vertelt – ‘de vreemde wereld van het leven met een beperking’ – hebben we iets geleerd van wat zachtmoedigheid is.

Ariaan Baan

Inhoud

Bij de Nederlandse vertaling <i>Hans Reinders</i>	9
Inleiding Zachtmoedig leven in een gewelddadige wereld <i>John Swinton</i>	15
1 De kwetsbaarheid van De Ark en de vriendschap van God <i>Jean Vanier</i>	27
2 God vinden in vreemde plaatsen: waarom De Ark de kerk nodig heeft <i>Stanley Hauerwas</i>	47
3 Het visioen van Jezus: vreedzaam leven in een gewonde wereld <i>Jean Vanier</i>	63
4 De politiek van zachtmoedigheid <i>Stanley Hauerwas</i>	79
Conclusie De Ark als vredesbeweging <i>John Swinton</i>	101
Over de auteurs	105

Bij de Nederlandse vertaling

Hans Reinders

De vertaling van *Living Gently in a Violent World* stelt een groter publiek in staat om kennis te nemen van twee mensen met een grote naam in de wereld van theologie en kerk die in Nederland nog steeds relatief onbekend zijn: Jean Vanier en Stanley Hauerwas.

Jean Vanier (1928) stichtte in 1964 in Trosly-Breuil in Noord-Frankrijk de eerste Ark-gemeenschap, een gemeenschap waar mensen met en zonder verstandelijke beperking met elkaar leven, waarvan hij jarenlang de leider is geweest. Stanley Hauerwas (1940) was tot aan zijn emeritaat hoogleraar ethiek aan Duke University in North Carolina waar hij tientallen jaren heeft gedoceerd. Dat ik het voorrecht heb genoten sinds een paar decennia zo nu en dan met beide mannen op te mogen trekken, is een van de vele zegeningen in mijn eigen leven.

De lezingen die in dit boek zijn vertaald, doen verslag van een ontmoeting tussen die twee in 2006 aan de University of Aberdeen. Het is eigenlijk vreemd dat ze elkaar pas zo laat in hun leven hebben ontmoet. Allebei delen ze sinds heel lang de overtuiging dat de wijze waarop wij antwoorden op het bestaan van mensen met een verstandelijke beperking een van de belangrijkste kwesties is voor de moderne samenleving. Hun leven en werk getuigen daarvan, zij het ook op heel verschillende manieren.

Toen Vanier nu meer dan vijftig jaar geleden de eerste Ark-gemeenschap stichtte had hij geen idee waaraan hij begon. In zijn eigen woorden: 'Ik wilde Jezus volgen.' Dat is wat hij heeft gedaan. Dit klinkt erg eenvoudig, om niet te zeggen een beetje simpel, maar zoals Vanier zelf zou zeggen: dat is het uiteindelijk ook. Het was zijn vriend en mentor Thomas Philippe, een priester die de weg van eenvoud en armoede verkoos, die hem in aanraking bracht met de bewoners van de psychiatrische inrichting waaraan hij verbonden was. Van Thomas Philippe leerde Vanier om het leven van deze mensen in het licht van het evangelie te zien. Zoals hij het zelf zegt: 'Vader Thomas leerde me te zien hoe God in het bestaan van deze mensen aanwezig is.'

Nadat hij dit eenmaal begrepen had, wist hij ook meteen wat hij moest doen. Hij nodigde een paar van deze mensen uit om zijn huis en zijn leven te delen en daarmee was de eerste Ark-gemeenschap geboren. Inmiddels zijn er wereldwijd meer dan 130 van deze gemeenschappen, waaronder een in Nederland (een tweede staat in de startblokken). De verhalen over zijn bemoeienis en zijn betrokkenheid bij al deze plekken en de mensen die er samenleven, staan te lezen in een boek waarin hij vele brieven heeft gepubliceerd als zijn memoires (*Our Life Together. A Memoir in letters*, 2008).

Als je die verhalen leest, zie je wat misschien wel de grootste gave van Vanier is, namelijk dat zijn geloof hem het hart geeft om zich bij iedere ontmoeting te realiseren dat er een kind van God voor hem staat en zich vervolgens af te vragen waarom deze man of vrouw, of letterlijk: dit kind hier en nu zijn pad kruist. Dat deze levenshouding de man gevormd heeft, ervaart iedereen die hem ontmoet. Of het nu kinderen in een krottenwijk van Mumbai zijn, paus Franciscus of de Franse president, de eenvoud die Vanier zoekt, straalt hij overal uit.

Stanley Hauerwas is in menig opzicht de tegenpool van Vanier. Een academicus en intellectueel die als een vis in het water is in diepgravende discussies over zijn vak, de ethiek, daarbij het werk van grote voorgangers aanhaalt en die ook nooit te beroerd is om terloops zijn tegenstanders een flinke verbale dreun te verkopen. Zo vredelievend als Jean Vanier leeft en werkt, zo strijdlustig is zijn vriend Stanley Hauerwas.

Kenmerkend voor het denken van Hauerwas is dat ethiek voor hem niet op de eerste plaats een intellectuele bezigheid is die je in de studeerkamer beoefent. Ethiek is de weerspiegeling van het leven dat je leeft. Voor christenen betekent dit dat de manier waarop ze hun geloof leven, laat zien wat hun ethiek inhoudt. Dat is vanzelfsprekend geen gemakkelijke boodschap voor iemand die als hoogleraar het grootste deel van zijn leven in studeerkamers heeft doorgebracht.

Wat Hauerwas de theologie consequent heeft voorgehouden is dat de waarheid van het evangelie alleen geleefd kan worden. De waarheid ervan aantonen in geleerde betogen is niet alleen zinloos, het is ook misleidend. Het suggereert dat je het geloof kunt begrijpen en belijden zonder dat dit je leven op z'n kop zet. Dit betekent vooral een radicale stellingname tegen de moderne maatschappij, waarbij vooral de 'aangepaste' christelijkheid van zijn landgenoten het moet ontgelden. Als ze werkelijk hun geloof in Christus zouden leven, zouden ze binnen de kortste keren de Amerikaanse samenleving tegenover zich vinden. Ze zouden om te beginnen het geweld van hun natie afzweren en weigeren zich daarmee in te laten. Waarheid wordt door Hauerwas altijd uitgelegd als waarachtigheid.

Om Hauerwas' gedachtegang op dit punt goed te volgen, is het van belang te zien dat hij een krasse tegenstander is van het Amerikaanse christendom dat er nooit een probleem in heeft gezien godsdienst te verbinden met de 'American

Dream' en het militarisme dat daarin besloten ligt. Hauerwas is een radicale criticus van zijn eigen 'thuisfront' op een wijze die in velerlei opzichten doet denken aan Karl Barth, een van zijn grootste leermeesters. Barth was weliswaar geen pacifist, maar dat kwam omdat hij nazi-Duitsland als vijand tegenover zich had. Voor Hauerwas geldt dat Amerika zelf haar grootste vijand is. Ze zal al haar macht en al haar rijkdom inzetten om haar positie in de wereld te behouden.

Vanier en Hauerwas vinden elkaar hier omdat Vanier op de kleinere schaal van de relaties tussen mensen iets dergelijks zegt. Wat voor het gedrag tussen staten geldt, geldt volgens Vanier ook voor het gedrag tussen mensen. Die proberen zichzelf ook zoveel mogelijk onkwetsbaar te maken. Ze proberen uit angst hun eigen kwetsbaarheid te verhullen en zich sterker en zekerder voor te doen dan ze zijn. Dat Vanier zijn eigen weg kan samenvatten in de eenvoudige woorden 'mijn doel was Jezus te volgen' hangt direct samen met zijn pacifisme. Aan Jezus van Nazareth kun je volgens Vanier zien wat het is om niet uit de angst voor kwetsbaarheid te leven, maar uit het vertrouwen dat God nabij is, altijd en overal.

Dit is ook de reden waarom hij aan mensen met een verstandelijke beperking een bijzondere betekenis toekent. Deze mensen kunnen in de ogen van Vanier niet anders dan hun eigen kwetsbaarheid leven. Daarom zijn ze ook zo'n gemakkelijke prooi voor mensen die hen in hun macht hebben. De Ark is een gemeenschap die probeert die macht niet in te zetten en in plaats daarvan te leren leven uit de eenvoud van het hart.

Als je zo de twee werelden van Vanier en Hauerwas in een paar penningstreken naast elkaar getekend ziet, is het aan de ene kant een merkwaardige combinatie: de wereldberoemde geestelijk leider die zijn naam en faam deelt met mensen als Moeder Teresa en bisschop Desmond Tutu, naast

de wereldberoemde theoloog van wie meer dan dertig promovendi het tot hoogleraar hebben gebracht en die zelf prestigieuze eredoctoraten in de wacht sleept. Aan de andere kant is de combinatie helemaal niet zo opmerkelijk, maar eigenlijk zelfs voor de hand liggend. Nog niet zo lang geleden sprak ik Hauerwas over zijn relatie tot Vanier. Die relatie kon hij in zes woorden samenvatten: 'Zonder Vanier had ik geen argument.'

Inleiding

Zachtmoedig leven in een gewelddadige wereld

John Swinton

Ik ben niet geïnteresseerd in het doen van goede werken. Ik ben geïnteresseerd in een ecclesiologische visie op gemeenschap, in het evangelisch geïnspireerde, gemeenschappelijke leven met mensen met een beperking. We zijn broers en zussen. Jezus roept ons op onze piramidevormige samenleving te veranderen in een lichaam.

Jean Vanier

Voordat ik in de academische wereld belandde, heb ik jarenlang gewerkt met mensen die leden aan een psychische ziekte of die een verstandelijke beperking hadden, eerst als psychiatisch verpleegkundige en later als geestelijk verzorger. In tegenstelling tot de meeste van mijn collega's in de geestelijke gezondheidszorg was ik nooit zo geïnteresseerd in diagnoses en de oorzaken van de problemen van mensen. Ondanks mijn jonge leeftijd, realiseerde ik me dat diagnoses en etiketten een inaccuraat weergave bieden van wie mensen zijn. Sterker nog, deze verklaringen kunnen leiden tot destructieve labels en stigmatiserende aannames, die een verwoestende uitwerking hebben op degenen die gediagnosticeerd zijn. Wat me wel interesseerde, was hoe mensen met deze levenservaring de wereld zagen. Zij hadden een andere kijk op de dingen. Als ik